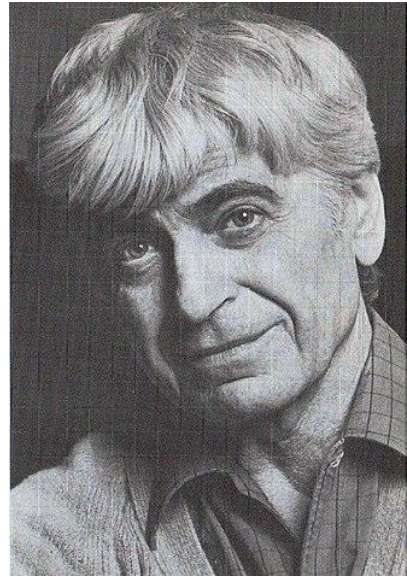

MÉSZÖLY MIKLÓS

Mészöly Miklós (született *Molnár*) ([Szekszárd, 1921. január 19.](#) – [Budapest, 2001. július 22.](#)) [Kossuth-díjas](#) magyar író, a [Digitális Irodalmi Akadémia](#) alapító tagja.

A [Pázmány Péter Tudományegyetem](#) Jog- és Államtudományi Karán 1942-ben szerzett jogászdoktori oklevelet. A [második világháború](#) alatt egy évig (1943–1944) frontkatonai szolgálatot teljesített, [Szerbiában hadifogságba](#) esett. Számos munkahelye volt (például malomellenőrként), majd 1947-től dolgozott először lapszerkesztőként. Írásai az [1940-es évek](#) végétől jelennek meg. 1951–52-ben Budapesten a Bábsház dramaturgja. 1993-ban a [Demokratikus Charta](#) egyik szóvivője volt. 1992-től a [Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia](#) alapító elnöke. 1990-től a [Magyar Írószövetség](#) vezetője tagja volt. A mai magyar elbeszélők között kiemelkedő alkotó. Felesége [Polcz Alaine](#) író, pszichológus, a [Magyar Hospice Alapítvány](#) vezetője volt.

VASS JUDIT

Mészöly Miklós: Saulus

A regény témája

A regény tárgya Saulusnak, a templomi nyomozónak, besúgónak a története. Az író háttértudásként elvárja a Biblia, azon belül Pál apostol történetének ismeretét. Négy évvel Jézus keresztfeszítése után vagyunk Jeruzsálemben, a zsidó vallási törvények védelmezői üldözik a hit „árulóit”. Jézust csak „áruló rabbi”-ként nevez a szöveg.

Mészöly egyszer sem írja le sem a „zsidó”, sem a „keresztény” szót, Jézust sem nevezi meg, mert a mű üzenete szempontjából ezek irrelevánsak. (Anakronizmus is lenne, mert a „keresztény” szó későbbi.) Saulus története egyetemes parabola, rávetíthető bármely dogmatikus politikára, amely üldözi a másként gondolkodót. Mészöly a hatvanas években írta, amikor még elevenen éltek az ötvenes évek diktatúrájának emlékei, de az azt követő Kádár-rendszer is alkalmazott besúgókat, akik a rendszer ellenzőit figyelték, jelentették fel. A regényben nagybetűvel írt Törvény a mindenkori hatalom jelképe, ami szemben áll a szabadsággal.

Az elbeszélő

A mű elbeszélője maga Saulus, aki egyes szám első személyben beszél. Az ő szemszögéből látjuk az eseményeket, a szereplőket. Egyszerre objektív és szubjektív. Objektív elbeszélő, mert tárgyilagosan közvetíti a történeteket, korlátozott nézőpontú, mert csak annyit tudunk, amennyit ő lát, hall. Nincs tehát egy mindentudó narrátorunk. Szubjektív, mert az elbeszélést megmetszik reflexiók, önreflexiók. Ezekkel nyomon követhetjük Saulus belső vívódásait, átalakulását. Ezekből a szétszórt reflexiókból összeállítható Saulus belső monológja.

Cselekmény- és időszerkezet, Saul útja

A történet keretes szerkezetű. A mű elején Saulus társaival a pusztában üldöz árulókat, majd visszatér Jeruzsálembe. A történet végén, a Damaszkuszba vezető úton, ahová az eretnekeket üldözendő megy, a hetedik napon megvakul. Itt kezdődik a Bibliában Pál apostol története a pálfordulással. Mészöly azonban erről már nem ír, mert nem a keresztény hittérítő apostol érdekli, hanem az egykori besúgó lélektana, belső „pálfordulása”, ami nem egyszerre megy végbe, hanem egy hosszú folyamat eredménye. A kerettörténetek közt visszatérünk a múltba, hogy aztán újra elérjük a jelent. Azaz retrospektív (visszatekintő) az időszerekezte.

Saul felidézi a közelmúlt azon eseményeit, amelyek megingatták eredeti, fanatikus Törvényiszteletében. Ezen az úton fontos állomás a Rabbi Abdakájjal folytatott több beszélgetése. A rabbi hangos gondolkozásra készíti Sault, időnként provokálja, hogy belelásson a gondolataiba. Ezen beszélgetésekből látszik, hogy Saul kezd elbizonytalanodni a Törvényben, megbízói szemében elveszíti „megbízhatóságát”, a következő feladatból már ki is hagyják.

Kulcsfontosságú az Istefanossal folytatott beszélgetése, és a fiatal törvénytárgyaló üldözése. Saul csak annyit tud róla, hogy megfigyelik, nem is akarja leleplezni, csak elbeszélgetni vele. Ekkor meséli el az elkóborolt anyajuh történetét, amely a szeretetről szól. Kezd kiesni a besúgó szerepéből. Amikor kiderül, hogy az utolsó, átkutatott házban Kadmehek megtalálta Istefanost, de nem állította elő, Saul hallgatólagosan tudomásul veszi, nem jelenti fel. A damaszkuszi útra már csak azért jelentkezik, hogy igazolja önmagát. Ez azonban már lehetetlen, mert Saul elbizonytalanodott önmagában. Amíg vakon szolgálta a Törvényt, minden egyszerű volt, de amióta elbizonytalanodott, csak tétovázik. „*Ami nem elég éles, még nem önmaga.*” – gondolja még a regény elején. Az éles fény és árnyék ellentéte végigkíséri a mű poétikáját. Megnyíló réseken, távlatokon Saul messzebb lát, mint a közvetlen környezete, ezek a fénycsíkok vezetnek el a végső megvakulásig, a belső látásig. A regény végén a Bibliával ellentétben Saul nem hallja Jézust, hanem az erős napfénytől megvakul, és az elkóborolt anyajuhot látja. A Mészöly-regényben nincs tehát hirtelen pálfordulás, hanem fokozatos hitváltás következik be: az üldözőből a szeretet és megértés embere lesz.

Jeruzsálem

A történet ugyan tele van bibliai áthallásokkal, Saul például 32 éves, tehát jézusi korú, Jeruzsálem leírása időnként részletező, hiteles. A történet azonban bárhol, bármikor játszódhatna, ezért parabola. A korhűség csak hozzátesz a cselekmény élvezhetőségéhez, ezzel a realista hagyományt folytatja.

A műben Jeruzsálem mikrovilágát látjuk. A hatalom, A. főpap vagy a római császár meg sincs nevezve, a szereplők a hétköznapi kisemberek világából kerülnek ki. Kiemelten Saul nővére, sógora, Tohu és Támár, valamint Saul kísérői, akik szintén a rendszernek kiszolgáltatott kisemberek. Mészöly az ő világukat, mindennapjaikat mutatja be. A köztük folyó dialógusok mind enigmatikusak, rébuszokban beszélnek, mert életüket a gyanakvás és a félelem tölti ki. Az ő közelségük indítja el Sault a változás útján – a szeretet győz az ideológiai kényszer felett.

MÉSZÖLY MIKLÓS: SAULUS

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-12-osztaly/meszoly-miklos-iroi-vilaga-saulus/meszoly-miklos-saulus>

„Saulus története a Bibliából ismert: Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv jelentős részben vele foglalkozik, igaz, nem Saulusszal, hanem azzal, akivé megtérése után vált: Pál apostollal. A keresztényeket vadul üldöző Saulus, úton Damaszkusz felé egy látomás hatására megtért, az új hit hirdetőjévé vált (ez a pálfordulás). Mészöly regénye a damaszkuszi út kitüntetett pontjáig követi nyomon hőséneke történetét. Nem az új hit apostola, hanem maga a hitváltás foglalkoztatja, s egy olyan portrét rajzol meg, amelynek közvetlen bibliai háttere néhány mondatnyi csupán.

Négy évvel vagyunk Jézus kínhalála után, s a zsidóság vezetői félnek az új hittől. Saulus a templomi rendőrség tagja, s meggyőződésből üldözi a keresztényeket. Testileg gyenge, kissé púpos ember, éppen 32 éves, s mint megtudjuk, felesége és fia a szüléskor meghaltak. Férjezett, kisgyerekes nővére él még a városban, Jeruzsálemben, de Saulus nem náluk lakik, hanem egy cserzővargánál. A várost a félelem és a gyanakvás légköre uralja. Gyanús a sógor is, neki is van egy komor ügye. S megismerkedhetünk régebbi esetekkel is. A jelen idő középpontjában azonban Istefanos mártírhála áll, s ebben, ha közvetlenül nem is vesz részt Saulus, bűnösnek érezheti magát.

A címszereplő rádöbben arra, hogy őt is figyeltetik főnökei, s hogy fontos feladatokat nem bíznak rá. Kezdeti bizonyossága, bár cselekedeteiben ennek egyelőre semmi nyoma, fokozatosan zavarodottsággá, bizonytalansággá alakul át. Értelmiségi ember, művelt, a Törvényt ismerő, azt magyarázni is képes, többször tárgyal a bölcs Rabbi Abjatárral, de a római százados is vendégségbe hívja, hogy elbeszélgesse vele. Arra döbben rá, hogy „a százados még nem tudja, hogy mit akar – Rabbi Abjatár már nem”.

Egy kútnál Saulus véletlenül találkozott Istefanossal. Beszélgetésük után tudja meg, hogy a férfit hetek óta figyelik, s éppen az ő beosztottjai – az ő tudta nélkül. Ekkor érzi úgy, hogy „bennem lett gazdátlan minden”. Riadalmában először az azonnali üldözésre adott utasítást, majd az utolsó ház átvizsgálását átengedte az idős Kedmahnak, aki, midőn négy szemközt maradtak, bevallotta, hogy ott volt a keresett férfi, de aludt, s így nem tudott vele beszélni, tehát le se tartóztathatta. Saulus igazi átváltozása itt kezdődik meg, hiszen szótlanul tudomásul veszi a vallomást. Istefanost másnap elfogják, halálra ítélik és megkövezik. A halálraítélt Saulust kéri meg, hogy „vigyázzon” a ruhájára. A kivégzés után Saulus a maga saruját hagyta ott, a mártírét vette fel, s hamarosan abban indult a damaszkuszi útra. Eleinte ugyan gyermekkorai városát, Tarzuszt szerette volna fölkeresni, hiszen „akkorra már minden leegyszerűsödött. És az is világos lett, hogy nincs hová hazamennem. Amit én tudtam, arról már nem volt kivel beszélnem a városban.” **De kellene „valami igazolás, hogy azért ember maradtam, a feladat ellenére”.** Nem utazott ugyan szülővárosába, de felidéződött benne egy öreg görög bölcs tanítása: „**A lelkiismeret, az benned az Isten.**” Akkor apja neheztelt ezért a nem-zsidó gondolatért, amely most mégis mintha szárba szökkenne Saulusban.

Damaszkuszba azért indul, még mindig rendőrként, mert úgy érzi: „nekem kell színvallásra kényszerítenem Istefanos barátait”. Főnöke fanyalogva, de útnak engedi, viheti a munkatársait is. Az út Damaszkusz felé a vakító pusztaságban a hetedik napi megvilágosodásig – s vele együtt a fizikai megvakulásig – tart. **A vakság és a látás, a fényesség, a hatalmas ég és a mély kút állandó motívumai a regénynek, amely egy vak koldussal való találkozás felidézésével kezdődik. Példabeszédszerűen helyet kap egy olyan pásztor hasonló jellegű megvakulása**

is, aki a nyájtól eltévedt anyajuhot kereste a pusztában. Ráadásul mindezt annak az Istefanosnak mesélte el Saulus, aki egy újabb példázattal még értelmezte is a mesélő számára a pásztor történetét. Erre vonatkoznak a damaszkuszi úton Saulus, a lélekben immár Paulus utolsó szavai: „Az anyajuh... az anyajuh, Kedmah, Disán, látjátok?”

A Saulus nemcsak a hitváltás regénye, hanem a megmerevedő ideológiák és az azokat képviselő emberek bírálata is. A templomi rendőrség gondolatrendőrség is. A zsidóknak csak egyet szabad gondolni és cselekedni, azt, amit a Törvény előír, s úgy, amiként az a magyarázók értelmezni engedik. Ez a fajta egyöntetűség csak fanatizmussal tartható fenn, melynek ábrázolásához – bár a történelmi-lélektani rekonstrukció is hiteles – **közvetlen tapasztalatokat adtak az ötvenes évek.**

Pál apostol: (Saul, Paulus; 5 k.–67) őskeresztény hittérítő, leveleiben elsőként fogalmazta meg a keresztény tanítás lényegét. A katolikus egyház szentje.

Dekonstrukció: 'lebontás'; filozófiai-irodalomelméleti fogalom; lényege a befogadási folyamatban az újraolvasás és újraértelmezés. Elméletének kidolgozója a francia J. Derrida (1960-as évektől).

Rekonstrukció: eredeti formába való visszaállítás, újjáépítés.

Reményi József Tamás: Mészöly Miklós: Saulus, Corvina, Bp., 1996 (In: Reményi József Tamás-Tarján Tamás: Magyar irodalom 1945-1995. Műelemzések)”